

A spanyol eseményekkel kapcsolatosan mind jobban bonyolódik az európai béke ügye. Az intervenciók hatalmak, a nemzetközi egyezmények dacára, egyre nyitabban lépnek akcióba, figyelembe nem véve a népek békeakarátát, a demokratikus államok igyekezetét, hogy biztonságukat megőrizték. Minden tiltakozás, minden emberi igazságérzet ellenére, a kultúra és civilizáció szegyenére, hajószámra küldik gyilkosaikat és gyilkoló eszközeiket egy, épp az imént a középkori sötét hatalmak szolgarendszeréből felszabadult, a fejlődés és béke útjára lépett nép építő munkájának lerombolására. A terjeszkedés imperialista örülete, a gyarmati népek után már a kultúrált népeket hajtja gyarmati sorsra. Mindenütt az új haszon, a nagyobb szákmány elérésének lehetősége után szimatolnak azok az elenyészően kis csoportok, melyek érdekhajhászása előbb-utóbb egy, a világháború borzalmait messze túlhaladó véres kataklizma felélesztéséhez vezet.

A Berlin-Róma-Tokio tengely politikája egyre súlyosabban nehezedik a világ békeszerető népeinek sorsára. A középkori ökológia kelt életre, minden barbárságával, kiméretlenségével, machiavellizmusával együtt. A háború, vagy béke, faszizmus, vagy demokrácia kérdése mind lángolóbban és követelőbben rajzolódik ki a világpolitika horizontján.

A Negrin-kormány munkájának eredményeképp a köztársasági Spanyolország belső nyugalma helyreállott. A keleti fronton megindult offenzíva nem azt jelenti, hogy a fronton álló csapatokban történt döntő javulás, a javulás a front mögötti területen állott be. Katalonia, Spanyolország iparilag és gazdaságilag legfejlettebb része kezdettől fogva az aragoniai front tökéletes tápterülete lehetett volna. És hogy ez nem így történt, annak magyarázata Katalonia belpolitikai helyzetében keresendő. A trockista puccsok leverése után, Katalonia a Negrin-kormány segítségével leküzdötte belső ellenégeit és a kormánycsapatok keleti offenzívája máris szép eredményeket hozott. A felkelők, technikai felszerelésük révén az északi fronton még mindig nagy fölényben vannak, de a főfronton, Madridtól északnyugatra a kormánycsapatok támadása mind több sikert eredményez.

A Földközi tenger a kalózkodás következtében minden olyan hajó számára, amely demokratikus állam zászlaját viseli, veszélyes zónát jelent. Mindenki előtt világos, hogy kinek a keze játszik itt közre. A zavarkeltés és a nyugtalanság felébresztése csak a fasiszta hatalmak műve lehet. Az egységes népi erőkkkel szemben való gyöngeségének tudatában, az általános békeakarát előtt, kénytelen a szolgálalkúség alattomos bosszúálló eszközeihez nyúlni.

A földközítengeri kalózkodás kérdését Nyonban igyekeztek tisztázni. A diplomáciai formák mögé bújva ott érződött az igazság: a kalózkodás csak egy földközítengeri hatalom érdekeit szolgálja. A nyoni konferencia meglepően rövid idő alatt folyt le. Hogy egy ilyen fontos ügyben összeülő konferencia ülésézése mindössze néhány óráig tartott, az főképp annak a ténynek tulajdonítható,

hogy Olaszország és Németország a tanácskozásokon nem vettek részt. A konferencia előestéjén a szovjet-kormány jegyzéket intézett Olaszországhoz, amelyben a keze közt lévő bizonyítékok alapján leszögezte, hogy két szovjethajó elsüllyesztését olasz tengeralattjárók hajtották végre. Ezek után Olaszország nehezen tudott volna régi taktikájához folyamodni és minden konkrét határozatot elodázni. Ezért Németországgal együtt az ülésekről inkább távolmaradt. Bár a nyoni konferencia nem váltotta be teljesen a hozzáfűzött várakozásokat, biztató eredménye mégis a két demokrata nagyhatalom, Franciaország és Anglia határozott, együttes állásfoglalása a fasiszta aknamunkával és a békét fenyegető agresszív magatartással szemben.

Genfben Európa többi égető kérdéseire kerestek gyógymódot. A Népszövetség ülészzakának szenzációja volt Litvinov beszéde, melyben élesen, a diplomáciai szokásoktól eltérően, nyíltan tárta fel a fasizmus valóságát. Rámutatott az európai politika gyászos helyzetére, a béke és biztonság válságára, a spanyol és kínai háború összefüggésére és mindazon jelekre, melyek arra mutatnak, hogy — ha a demokratikus erők idejekorán nem fognak össze — a fasizmus nem áll meg az elkezdett úton, hanem minden eszközt felhasznál arra, hogy megkezdett munkáját új világháborúval koronázza meg, amely aztán végveszélybe döntené az egész emberi civilizációt.

Troncso őrnagy, Irun katonai kormányzójának letartóztatása új világitásba helyezi a nemzetközi fasizmus francia területen lejátszódó üzelmeit, melyek célja Franciaország belső békéjének megbontásával a Népfrent kormány helyzetét és ezáltal a demokrata Franciaország nemzetközi akcióképességét aláásni. Pokolgépes merényletek Párisban, a köztársasági Spanyolországba indított Vöröskereszt-vonatok felrobbantása, hajók elrablása, Müller tábornok eltűnése és egy Délfranciaországba való fegyveres betörés terve a Reichstag-gyűjtogatók munkájára emlékeztet.

Nem kevésbé jellegzetes az olasz matrózok barbár rombolása a tuniszi Emberi Jogok Ligája helyiségeiben. Ez csak a Sanghaji hőstett megismétlése, amikor egy antifasiszta film vetítése közben megrohanták az épületet és mindent összetörve visszamenekültek hajójukra, amely rögtön fel is szedte horgonyát. Ez a két eset talán kissé gondolkodóba ejti majd azokat, akik a demokratikus elemek előretörésétől féltik az emberi kultúrát és civilizációt és annak védőjeül a fasizmust tekintik.

*

Szeptember 7-én nyílt meg Nürnbergben a szemzetiszocialista pártnap, amelyet a horogkeresztes vezérkar „békekongresszussá” nyilvánított. A Führert Wagner Richard „Az istenek bevonulója Walhallába” indulója fogadta. A számos külföldi vendég között a japán mikadó öccse Csicsibu herceg, Nikolas Franco, a felkelő generális testvére foglaltak helyet. Hitler kijelentette: „A versaillesi

szerződés halott... hadseregünk szabadságunk főzálaga... az új Németország valóság és tény... a művészet értékének jelentőségét csak annak felismerése emelheti, hogy az kizárólag egyes fajoknak adatott meg... a német ifjúság ne várjon napfényes, örömteli napokat, hanem készülődjön a közeli viharra."

Németország másik nagy ünnepe Mussolini látogatása volt. A Duce Németországba utazása előtt nyilatkozott a Frankische Tageszeitung római munkatársának látogatása jelentőségéről. Szerinte a találkozó annak a szimbóluma, hogy a két hatalom „erős békét kíván”. „Ezen a találkozón két nép kezét nyújt egymásnak, hátára veszi torniszierét, vállalra puskáját (az erős béke nevében) s menetel a jövő felé, mert a jövő a mienk!”

Németországi körútja alkalmával Mussolini meglátogatta a Krupp-műveket, „hogy — amint az egyik német újság írja — Németország fegyvertárában meghallgassa a Német birodalom acél-szívének dobogását...” „A fegyver a háború számára készül és hozzá kell fűzni, hogy a háború elkerülhetetlen, mert politikai eszköz” — írja a National-Zeitung, Göring szócsöve. A gleichschaltolt német sajtó hasábos tudósításokban számol be a Duce látogatásáról. „Az első tanácskozás megmutatta — írja egy német lap — hogy mindkét ország vezető államférfiúját az az akarat vezérli, hogy a békét és Európa nyugalma a bolsevizmus részéről fenyegető minden zavaros kísérlet ellen megvédjék”. Érdekes megfigyelni, hogyan kerül ellentmondásba a sajtó, mikor hol a fegyvereket, hol a békét dicsóítja.

Mussolini látogatásának igazi célja az utóbbi időben nem egy balsikert elkönyvelő Berlin-Róma tengely erejének demonstrálása. Megbeszélésre került az osztrák kérdés, valamint a további spanyol intervenció. Különös figyelmet szenteltek annak a kérdésnek, hogyan lehetne Angliát a békeakarat hangoztatásával megnyerni a Berlin-Róma tengely terveinek, leszakítani a demokrata blokkról s az így meggyöngyült Franciaországot kényszeríteni a Szovjetunióval kötött katonai szerződésének felmondására, hogy az újjáélesztett négyhatalmi paktummal megvessék az alapját egy, a Szovjet elleni keresztes hadjáratnak.

*

Nagy jelentősége van a kisantant sinajai konferenciájának. A kisantant az a terület, mely Európa fasiszta és demokrata erőinek metszéspontjában áll. A konferencia határozata hangoztatja a népszövetségi gondolat iránti hűséget és a kisantant-államok békeakarását. A Magyarországgal való viszony rendezése szintén szóba került. Az idevágó határozat — hogy Magyarországgal szemben a kisantant egységesen lép fel — a kollektív biztonság eszméjének győzelmét jelenti a fasiszta-államok által kultivált kétoldali szerződések rendszere felett.

A Népszövetség ülészaka alatt meg is indultak a közvetlen tárgyalások Magyarország és a kisantant között. A két tárgyaló fél viszonyának rendezése a Dunamedencében élő népekre sors-

döntő lehet. Bármilyen ideológiai köntöst is öltön magára a hivatalos magyar külpolitika, mint egyetlen kis nemzetnek, a magyarságnak sem lehet érdeke, hogy Magyarország azt a hatalmi frontot erősítse, annak a világpolitikai tengelynek egyik csapágya legyen, amely végveszélybe dönti több évszázad emberi eredményeit és igazi szándékairól Spanyolország megtámadásával, a földközítengeri kalózkodással, Nanking, Kanton, Sanghai polgári lakosságának kiirtásával nyújt szemléltető példát s végeredményben — magának a megmaradt Magyarországnak függetlenségét is veszélyezteti. A hivatalos magyar külpolitika mindeddig nem a legcélravezetőbb útát választotta magának. Budapest Berlin felé is csak akkor orientálódott, mikor ez a fasizmus győzelme és az ezzel kapcsolatos külpolitikai változások, a fegyverkezési örület s a nemzetközi szabályok felrugása miatt minden igényét elvesztette arra, hogy a párizs környéki békeszerződések ellen küzdhessen. Hasonló a helyzet Olaszországgal is, melynek barátsága csak annyit eredményezett, hogy Magyarország egyre jobban elvesztette cselekvési szabadságát s már-már a vetélkedés ide-oda dobott tárgya lett a két fasiszta hatalom között. A hivatalos magyar külpolitika gyakran nehéz helyzetbe hozta az utódállambeli magyar kisebbségek demokratikus rétegeit, melyek így kénytelenek a béke egyetemes érdekeit s a magyar népi érdekeket az anyaország hivatalos politikája ellen s a kisantant demokratikus koncepcióit a reakciós erők ellen védeni. Már a pusztá tény is, hogy Magyarország és a kisantant államok között tárgyalásra került a sor, örvendetes és komoly reményekre feljogosító esemény. Egyes körökben az az eléggé indokolt vád hangzott el, hogy Magyarország olasz nyomásra ereszkedett a mostani tárgyalásokba s Budapest hajlandósága Csehszlovákia és Románia felé olasz manőver akar lenni — ez esetben a III. Birodalom közép európai terpeszkedése ellen. Mindenek előtt szükséges tehát, hogy a magyar kormány ne a Duce ügynökének alacsony szerepében tündököljön ezeken a tárgyalásokon, Olaszország befolyása a Dunamedencében éppen olyan kevéssé kívánatos, mint a Harmadik Birodalomé.

A tárgyalások ebben a pillanatban még nem fejeződtek be, de ha Budapest nem a Róma-Berlini tengellyel párhuzamosan, Olaszország hátának biztosítására a III. Birodalom ellen fenntartott római blokk nevében, hanem — éppen a magyar érdekek képviselésében lép fel, bizonyos, hogy a két fő probléma, a fegyverkezési egyenjogúság s a kisebbségek ügyének elintézésében nem mutatkoznak majd nagyobb nehézségek.

*

Magyarországon az utóbbi időben a nyilaskeresztesek és a haladózellemeű ifjúság között több összeütközés volt. A nyilaskeresztes mozgalom már olyan méreteket öltött — hála a magyar kormány fasiszta-barát politikájának — hogy nemcsak a közrendet veszélyezteti, de a politikai élet főbb irányvonalaiába is beszólást

nyert. Most a különféle fasiszta fiókszervezetek, a kaszás, nyilas, horgos és egyéb keresztetek azon fáradoznak, hogy erejüket egyesítsék, hogy közös lendülettel hódítsák meg a magyar államgépezetet és együttes erővel lépjenek fel a magyarországi demokratikus pártokkal, szervezetekkel szemben. A szélsőjobboldali pártok több megbeszélést folytattak, melyek során kész haditervet dolgoztak ki a magyar hatalom meghódítására. A Magyarországon most készülõ választásokat sem hagyták figyelmen kívül. A szélsőjobboldal minden kerületben jelöl képviselõt. A megfelelõ anyagi eszközök természetesen rendelkezésre állnak. Hír szerint a különbözõ jobboldali frakciók közötti egység e hó 12-én már létre is jött a nürnbergi utasítások alapján. Nem kétséges, hogy ezek a magyar SS-szervezetek korlátlan anyagi forrással rendelkeznek és hogy a nyomorúságos intelligencia és az éhbérekért dolgozó munkások között is meg van a talajuk. A kormány pedig komoly lépést nem tesz az országot fenyegetõ veszély elhárítására. A magyar nép egységes megmozdulására van szükség, mert csak az egységes dolgozó nemzet akadályozhatja meg a külföldi pénzen szított szélsőséges náci mozgalom magyarelles és antidemokratikus aknamunkáját.

*

A japán katonai klikk igen erõs akadályt hárított el háborús politikájának útjából azzal, hogy a nagytõke pártjai a szükséges hadihiteleket megszavazták. Ennek a belsõ akadálnak legyõzésére nagy szükség volt, mivel elég gondot okoznak a háborús operációk sikertelenségei, amelyekre a japán nagyvezérkar nem számított. A kínai nép ellenállása arra kényszeríti Japánt, hogy napról napra új csapatteket vessen partra úgy Sanghajban, mint az északi vidékeken. A véres sanghaji támadások kudarcral végzõdtek. A Sanghajt védõ kínai csapatoknak sikerült megszervezniök a város védelmét, állásokat építve ki, amelyekben könnyen ellenállhatnak a japán hadihajók és bombavetõ repülõgépek irtóhadjáratainak. Az északi hadszíntéren némi javulás állott be. A nyolcadik hadosztály, a belsõkínai szovjethadsereg is — miután a központi kormánnyal végleges megegyezésre került a sor — akcióba lépett. A kínai szovjetkõztársasággal kötött megegyezése révén a központi kormány hatalmas szövetségesre talált. A 120 millióslakosságú parasztkõztársaság kipróbált csapatai a felszabadulásért küzdõ kínai néphadsereg magvát képezik. Az így megerõsödött kínai ellenállás Japánt újabb erõszakos lépésekre birta. Egymást érik a kiméletlen repülõtámadások. Sanghaj, Nanking, Kanton, Hankau védtelen polgári lakosságának ezreit ölik halomra. A nyílt városok bombázása világszerte hatalmas felháborodást keltett. A központi kormány kérvényt adott át az Amerikai Egyesült Államoknak, hogy tiltakozzék a kilenchtalmai egyezmény értelmében Kína megtámadása ellen. A Népszövetség és az amerikai közvélemény elítéli Japán barbár hadviselési módját. A Newyork Times.

írja: „Minden egyes bomba a nyugati hatalmak és Japán baráti kapcsolatait szaggatja szét” „Japán nem sorolható többé a civilizált államok közé.” Ezekben a harcokban ugyanaz a barbárság nyilatkozik meg, mint a spanyol polgárháborúban. A fasiszta erők tekintetnélküli munkája ez. Védtelen asszonyok, gyermekek kórházak, iskolák, műemlékek pusztulnak el ebben az ádáz harcban. A néphadsereg azonban mindenütt keményen megállja helyét. A világszerte egyre szorosabbá tömörülő népi demokratikus erők együtterzése legjobb biztosító a fasizmus, a háborús gyűlölet megszüntetésének és a béke végleges győzelmének.

Szántó Árpád

FIGYELŐ

Masaryk G. Tamás

1850—1937

Masaryk G. Tamásnak, a nagy pacifistának és a kisebbségi eszme igaz forradalmárának kijáró mély hódolaton túl emlékezünk meg néhány szóval változatos, de igaz eszméért vívott küzdelmeinek legfontosabb momentumairól.

Szolganépek gyermeke volt. Szülei lakatostanoncnak adták. A kiváló természeti adományokkal rendelkező ifjú azonban semmi szépet sem talál a napi 12—14 órás robotban. Szorgalmasan tanul és nagy nélkülözések árán elvergődik a prágai egyetemig, ahol miután levizsgázott, csakhamar tanárrá nevezik ki. Nyilvános fellépése a múlt század nyolcvanas éveire tehető, amikor a cseh akadémiai ifjúság élén, az „Atheneum” című folyóiratban megkezdte a cseh történelem és irodalom átértékelését és síkra száll az önálló cseh egyetem felállításáért. Ugyanakkor a pozitívista filozófia eszmetanát mélyíti s megalapozza egész életét átható történelmi jelentőségű felfogását, mely szerint *a nemzeti erőfeszítések célja csak egy humanista program megvalósítása lehet.* Ez a felfogás irányítja összes politikai akcióit s bár kezdetben ellensége minden radikálisizmusnak, tizennyében már kiforrott forradalmár, akit az osztrák rendőrség emigrációba kerget.

Külföldön elsősorban Habsburg-ellenes propagandát szervez, de ennél sokkal fontosabb a tudományos munkálkodása, melyben a tudós precizitásával bizonyítja az abszolutista monarchiák tarthatatlanságát és az európai kis nemzetek felszabadulásának történelmi szükségszerűségét. Ezek az alapelvek szolgáltatták a békekonferenciákon, a Népszövetség megalapításánál és a középeurópai kérdés megoldásánál felhasznált szempontjait. 1916 februárjában Párizsban, az ottani cseh forradalmi emigráció élén megalakítja a Csehszlovák Nemzeti Tanácsot, az életre hívandó Csehszlovák Köztársaság magvát. Diplomáciai és politikai akcióit mind a Habsburg-monarchia megbuktatására és az európai kis nemzetek teljes felszabadítására irányítja. Tizenhétben, az orosz forradalom káoszá-